

УДК 37.06

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З МОЛОДЦЮ З ПИТАНЬ ПРАЦІ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТІСТЮ**

Л.А.Якубова

Анотація. Описано та проаналізовано соціально-педагогічну роботу з молоддю із забезпечення зайнятості в Україні.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, молодь, зайнятість.

Аннотация. Описана и проанализирована социальнo-педагогическую работу с молодежью по обеспечению занятости в Украине.

Ключевые слова: социальнo-педагогическая работа, молодежь, занятость.

Abstract. Describes and analyzes the social and educational work with young people to ensure employment in Ukraine.

Keywords: socio-pedagogical work, youth employment.

Постановка проблеми у загальному вигляді: Молодіжна зайнятість – важлива складова розвитку соціальної роботи в Україні. Створення гідних робочих місць для юнаків та дівчат є механізмом досягнення соціальної справедливості та зміцнення демократії.

Низький рівень зайнятості молоді свідчить про те, що для неї не створюється достатньої кількості робочих місць.

Метою даної статті є описати та проаналізувати соціально-педагогічну роботу з молоддю із забезпечення зайнятості в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями соціально-педагогічної роботи з молоддю у

сфері соціального забезпечення та зайнятості в Україні опікується Державна служба зайнятості. Ця тема становить значний інтерес як для вітчизняних, так і для зарубіжних науковців.

Зокрема Н.В.Зінкевич зазначає, що завдяки вдосконаленню антикризового законодавства та розширенню активних програм сприяння зайнятості населення на вітчизняному ринку праці сформувався позитивний тренд: рівень зайнятості зріс у всіх регіонах України – як у містах, так і у сільській місцевості, як серед чоловіків, так і серед жінок [1, С.29].

Як зазначає Л.Качан, робочі місця з високою заробітною платою та можливістю професійного росту – найкраща соціально-педагогічна робота з молоддю та найкращий соціальний захист для особистості.

М.Талан, М.Семенюк вважають, що динаміка молодіжної зайнятості характеризується особливо тісною залежністю від економічного циклу. На їхню думку молодь, першою втрачає роботу і останньою отримує при відновленні зростання. Питання інтеграції молоді на ринку праці є вкрай нагальним, оскільки рівень молодіжного безробіття – один із найвищих у світі, а в деяких країнах перевищує 35%. Така ситуація ускладнюється зростанням чисельності молодих чоловіків і жінок у неформальному секторі. Більше третини молодих працівників позбавлені соціального захисту та соціального страхування. Ці тенденції мають значний вплив на молодь, тому що більша частина економічно активного населення поповнює ряди безробітних [8, С. 7].

Як зазначає директор Київського міського центру зайнятості В.Сухомлин, – особлива увага має приділятися соціальній роботі з молоддю, інвалідами, соціально незахищеними верствами населення. Слід приділяти більше уваги співпраці із засобами масової інформації та використовувати ефективні форми комунікації: інтернет, соціальні мережі. Головним же пріоритетом у соціально-педагогічній роботі з молоддю є надання соціально-педагогічних послуг [7, с. 39].

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан зайнятості населення в Україні характеризується подальшим зростанням питомої ваги молоді серед безробітних.

Висновки соціологічних досліджень свідчать про те, що: посилилась напруженість на ринку праці, передусім за рахунок збільшення частки молодих безробітних (питома вага молодих людей серед безробітних досягла відмітки 39%; у структурі безробітних найбільша частка належить віковій групі від 21 до 28 років; 3/4 молодих безробітних – жінки); значно ускладнився процес первинного працевлаштування молоді, особливої гостроти набула ця проблема у зв'язку з працевлаштуванням молодих людей після закінчення навчального закладу. Кожен третій безробітний віком до 21 року – випускник ПТУ, кожен п'ятий віком до 21-28 років – випускник вузу; зростає кількість молоді, яка задіяна у сфері нерегламентованої зайнятості; найменш конкурентоспроможною на ринку праці є молодь, яка вперше обирає професію і вступає в трудову діяльність після закінчення навчання.

Розглянуте становище склалося внаслідок недостатньої профорієнтаційної роботи з молоддю, низького рівня її професійної підготовки та відсутності досвіду практичної роботи.

Незайнятість молоді, її не влаштованість призводить до зростання злочинності, наркоманії, алкоголізму, проституції.

Слід відмітити також, що нині молодій людині без допомоги соціальних працівників, педагогів, психологів, профконсультантів, соціологів дуже важко зорієнтуватись на ринку праці в складному світі професій. Тим більше, коли щороку в світі з'являється більше 500 нових професій, причому природне відмирання старих професій відбувається набагато повільніше, ніж виникнення нових.

Нова доба ознаменувала різке загострення соціальних проблем молоді у різних країнах світу. У більшості з них молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в маргінальному становищі при виборі місця праці, непропорційно великою є її частка в когорті безробітних, найнижчими показниками характеризується рівень доходів і стартові можливості отримання освіти та самоствердження.

В умовах формування ринкового середовища вітчизняна молодь вимагає особливої соціальної підтримки та соціального захисту як така, що перебуває в стані формування і утвердження життєвих позицій, складає більше половини працездатного населення держави, має свої орієнтації, інтереси й потреби, болісно відчуває на собі тягар економічної кризи та недостатність державних асигнувань на соціальні потреби. Водночас молодь – це майбутнє держави, а тому від забезпечення стартових умов її діяльності залежить подальший розвиток нинішнього суспільства, а також наступних поколінь. Таким чином, вищезазначені чинники пояснюють актуальність дослідження проблем зайнятості та соціального захисту молоді на сучасному етапі національного державотворення України.

Зазначимо, що ефективність функціонування систем зайнятості молоді залежить насамперед від низки чинників, а саме: законодавчо-нормативної бази формування й реалізації молодіжної політики зайнятості та соціального захисту; повноцінного фінансового забезпечення загальнонаціональних та

регіональних молодіжних програм; широкої інфраструктурної мережі соціальних інституцій, що забезпечують виконання молодіжних програм та їх заходів; децентралізації функцій молодіжної соціальної політики; розвитку культури й самосвідомості самої молоді.

Погляди науковців щодо активної політики зайнятості молоді можна поділити на дві групи. Так, одні пов'язують активну політику зайнятості із зайнятими та незайнятими громадянами, інші – обмежують її вплив лише незайнятими. Вказані підходи можна трактувати як активну політику зайнятості у широкому та вузькому розумінні. Згідно з обома підходами, система професійного навчання безробітної молоді є важливим заходом активної політики зайнятості. Протягом останнього десятиліття минулого століття зусиллями українських вчених і практиків створено теоретико-методологічну, нормативно-правову базу професійного навчання незайнятого населення. Однак діюча система професійного навчання молоді в Україні потребує переосмислення її ролі, напрямів діяльності, форм організації, фінансування з акцентом на соціально-економічні аспекти.

Професійне навчання молоді складається з трьох основних самостійних видів: 1) професійної підготовки; 2) перепідготовки; 3) підвищення кваліфікації. Систему професійного навчання утворюють:

- навчальні заклади професійної освіти різних типів;
- контингент слухачів; процес навчання, в тому числі форми, методи, тривалість та зміст навчання;
- перелік професій та спеціальностей, за якими здійснюється професійне навчання;
- педагогічні кадри та матеріально-технічну базу, на якій реалізується процес навчання тощо.

Соціально-педагогічна робота з молоддю з питань праці та забезпечення зайнятостю потребує новаційних підходів. У цій сфері необхідно посилювати відповідальність служб, особливо за кінцевий результат їх роботи. Обслуговувати осіб незалежно від реєстрації місця їх проживання; запроваджувати адресні методи роботи з особами, які мають інвалідність; покращувати якісну взаємодію з роботодавцями; посилювати ролі профнавчання населення шляхом його організації за технологією професійного навчання безробітних у центрах професійно-технічної освіти. Також слід здійснювати розподіл клієнтів за цільовими групами та надавати інструментарій для роботи з соціально вразливими категоріями населення й особами з інвалідністю.

Слід створювати нові сектори для запобігання соціальним ризикам, де максимально сконцентрована інформація про законодавчі норми, гарантії, організації, що опікуються цією проблематикою. Спеціалісти центрів зайнятості мають перетворюватися на консультантів та повинні володіти всіма соціальними інструментами, необхідними для прискорення працевлаштування особи чи оперативного укомплектування вакансій, у тому числі шляхом залучення безробітних до профнавчання. Це надає можливість клієнтам служби зайнятості – роботодавцям і по шукачам вакансій – у мінімальний термін отримати повний комплекс соціальних послуг, передбачених законодавством, у свого особистого консультанта [3].

Питання інтеграції молоді на ринку праці є вкрай нагальним, оскільки рівень молодіжного безробіття – один із найвищих у світі. Ситуація ускладнюється зростанням чисельності молодих чоловіків і жінок у неформальному секторі. Більше третини молодих працівників, які працюють у неформальному секторі, позбавлені соціального страхування. Все це поєднується з високою чисельністю молодих людей, які не мають постійної роботи, а також тих, хто втратив надію на працевлаштування і не має роботи або можливості навчатися. Також ситуація змушує замислитися над ризиком появи "втраченого покоління": іншими словами – категорії незатребуваних у соціальному плані молодих людей, змушених вести антипедагогічне існування. Велика кількість людей змушена жити без роботи, без надії на зайнятість, що становить загрозу для соціальної стабільності суспільства [8].

Також важливим питанням є визначення неформальної зайнятості. Високі показники неформальної зайнятості свідчать, що багато молодих людей працюють без трудового договору, не захищені медичною страховкою, не сплачують пенсійних внесків, тобто позбавлені основних прав у сфері праці.

Особливо тривожить високий рівень неформальної зайнятості серед наймолодшої групи (15-19 років) – найбільша частка неформальних працівників трудяться в сільському господарстві та сфері послуг. Серед працівників усіх соціальних груп, у тому числі молодих, з більш високим рівнем освіти, менше зайнятих у неформальному секторі, тоді як молоді люди з низьким рівнем освіти потрапляють в категорію неповністю зайнятих або неактивних.

Показником хиткого становища молоді на ринку праці є рівень молодіжного безробіття. Кореляція між освітнім рівнем і безробіттям (чим вищий рівень освіти, тим нижчий рівень безробіття) притаманна всім цим країнам. Водночас є проблема "освічених" молодих безробітних. Також проблемою є високий рівень неактивної молоді. В останні роки дослідники стали звертати більшу увагу на показник, що визначає більшу частку людей, не зайнятих ні роботою, ні навчанням. Хоча рівень безробіття та

неактивності (не пов'язаний з відвідуванням школи) можна визначити за допомогою рівня незайнятості, набагато кориснішим для розробки цілей є вимірювання рівня розчарування. Отже, неактивність серед молодого населення зростає переважно внаслідок того, що дедалі більше молоді займається своєю освітою [8].

Без втілення нової стратегії зайнятості населення неможливо забезпечити сталий розвиток України.

Суттєвого значення набуває діяльність професійних асоціацій, активність підприємців та закладів професійної освіти як механізм саморегулювання взаємодії ринку праці та професійної освіти, що доповнює їх державне регулювання. У свою чергу, доповнення адміністративних методів управління ринковими базується на дослідженні кон'юнктури та стану ринку праці, створенні конкурентних організаційних процедур розміщення держзамовлень на спеціалістів у навчальних закладах та їх фінансування; на проведенні соціологічних досліджень, які дозволяють оцінити рейтинг навчальних закладів, їх контингент, ефективність діяльності; на науково-обґрунтованій розробці цільових державних програм підготовки фахівців.

Висновки. Отже, з вищевикладеного видно, що перспективним на сьогодні є професійне навчання молоді за напрямками підприємництва. Проте, успішний розвиток підприємництва серед молодих безробітних має передбачати: ефективну державну підтримку безробітних, які бажають відкрити власну справу; створення сприятливих економічних, юридичних, політичних та інших умов, у тому числі і належної фінансово-кредитної, податкової політики тощо. До роботи з професійного навчання безробітних за напрямками підприємництва та сприяння підприємницькій діяльності серед безробітних повинні залучатися працівники центрів зайнятості, представники органів місцевого самоврядування, роботодавці, в тому числі й колишні безробітні та інші зацікавлені сторони. Кінцевою метою такого навчання повинно стати відкриття власної справи колишніми безробітними. Нажаль головними факторами, що стримують реалізацію підприємницької ініціативи молоді є відсутність стартового капіталу, малі шанси отримання належних доходів (у т.ч. як результат високого податкового тиску), відсутність у молоді юридично-правових та економічних знань, а також досвіду роботи в комерції.

Початок роботи над розробленням і втіленням нової цілісної молодіжної політики, що базується на усвідомленні позитивної ролі молодого покоління в процесах розвитку суспільства та необхідності створення умов та гарантій для соціального становлення молоді та найповнішої її реалізації, став можливим на початку 90-х рр. із здобуттям Україною незалежності. Першим кроком було прийняття Верховною Радою України в 1992 році Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», в якій були визначені головні завдання держави у цьому напрямку: вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціально-педагогічного становлення та розвитку молоді; допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їхніх творчих можливостей та ініціатив; надання державою кожній молодій людині соціальних послуг з навчання, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки; координація зусиль усіх організацій та соціальних інституцій, що працюють з молоддю.

Література

1. Зінкевич Н.І. Зайнятість в Україні: прогноз оптимістичний / Зінкевич Н.І. // Соціальний захист. – 2011. – № 10 С.29
2. Качан Л. Європейські підходи до подолання безробіття // Качан Л. // Соціальний захист. – 2012. – № 4 С.3-6
3. Качан Л. Стимулювати розвиток ринку праці / Качан Л. // Соціальний захист. – 2012.- №2 С.37
4. Коломієць В.М. Людям з інвалідністю – гідну працю / Коломієць В.М.// Соціальний захист. – 2011. – №10 С.29
5. Рідкодубська А.А. Соціальна робота з дітьми та молоддю: курс лекцій для студентів підготовки "Соціальна робота" / А.А. Рідкодубська. – Хмельницький: ХНУ, 2009.-236с.
6. Семенюк М. Молоді – гідну та продуктивну зайнятість / Семенюк М. // Соціальний захист . – 2012. – №4 С. 18-20
7. Сомов М. Безробіття слід не ламати, а упереджувати / Сомов М. // Соціальний захист. – 2012. – №2 С.37
8. Талан М. Семенюк.М. Зайнятість молоді – основа національної стратегії розвитку / Талан М. Семенюк М. // Соціальний захист. – 2011. – №7 С. 7 – 10.